

E. Niedźwiedzka

"Wybrane zagadnienia psychologii twórczości", A. Strzelecki, Warszawa 1969 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 7/1, 187-190

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Istotna wartość omawianej książki polega na ukazaniu zagadnień, które są wspólne w rehabilitacji wszystkich inwalidów. Zamierzeniem autora było podkreślenie, że rehabilitacja jest procesem złożonym, a poszczególne jej aspekty warunkują się wzajemnie. Zamierzenia swoje spełnił poprzez analizę rehabilitacji w aspekcie psychologicznym, społecznym i zawodowym. Bogaty przegląd badań w omawianej dziedzinie zapoznaje czytelnika z aktualnymi kierunkami i poglądami autorów zagranicznych. Trzeba zwrócić również uwagę na starannie zebraną bibliografię tematu.

J. Krasicka

Strzałeckı A., *Wybrane zagadnienia psychologii twórczości*, Warszawa 1969

Praca Andrzeja Strzałeckiego dotyczy zagadnień stosunkowo młodej jeszcze dziedziny wiedzy — psychologii twórczości. Jest ona pierwszym, większym krokiem na drodze rozpowszechniania tej problematyki w Polsce.

Na całość książki składają się trzy następujące rozdziały:

- 1) Kryteria twórczości
- 2) Twórczość a ogólny poziom umysłowy
- 3) Twórczość a osobowość

Wstępem opatrzył pracę sam autor. Na końcu książki podana jest obszerna bibliografia, obejmująca przeszło tysiąc (1000) pozycji, przede wszystkim w języku angielskim, ale również w języku niemieckim, francuskim i włoskim. Dołączone są nadto streszczenia: angielskie i rosyjskie. Całość pracy jest przejrzysta i starannie opracowana. Strzałeckı w „Wybranych zagadnieniach psychologii twórczości” daje przegląd zasadniczych teorii i metod rozpowszechnionych i stosowanych w psychologii twórczości. Autor pragnie również zwrócić uwagę czytelnika na najważniejsze eksperymenty i najciekawsze wyniki oraz wskazać inne źródła do dalszej samodzielnej lektury.

Głównymi zagadnieniami, nad którymi skupia się uwaga autora są: osobowość twórcza w sensie specyficznych cech decydujących o twórczym zachowaniu się, kryteria twórczości, różnorodne znaczenia twórczości, metody doboru grup kontrolnych, opis skal służących do charakterystyki twórczych wytworów.

Układ formalny książki jest następujący: w pierwszym rozdziale pracy autor zajmuje się kryteriami twórczości. Jest to próba odpowiedzi na pytanie — jakie warunki musi spełniać dzieło (teoria naukowa, utwór muzyczny, konstrukcja techniczna itd.), aby nazywać je było można

twórczym. Na podstawie literatury dotyczącej tego zagadnienia, Strzałecki wyróżnił cztery grupy kryteriów:

- kryteria definicyjne — obejmujące rozumowe analizy twórczości przeprowadzone w oparciu o cechy charakterystyczne, bądź procesu twórczego, bądź też samego wytworu tego procesu,
- oceny wydawane przez ekspertów — dotyczące zarówno twórczych dzieł, jak i zachowania się twórczych ludzi i ujęte w postaci skal ocen. Tę grupę kryteriów zalicza autor do kryteriów subiektywnych, bowiem oparte są one o sądy ludzi (ekspertów),
- obiektywne kryteria twórczości — w postaci ilości i rodzaju publikacji, posiadanych patentów lub dokonanych wynalazków,
- statystyczne kryteria — oparte na wynikach testów lub kwestionariuszy, które mierzą pewne aspekty twórczości.

W badaniach empirycznych nad ludźmi twórczymi używa się ostatnich trzech kryteriów do oceny cech osobowości czy wytworów. Pierwsze kryterium jest zazwyczaj punktem wyjścia, nadającym badaniom ogólną orientację.

W dalszej części pierwszego rozdziału autor sugeruje potrzebę opracowania ogólnej teorii twórczości, która określałaby poprawnie przedmiot badań. Dotychczas bowiem brak jest takiej teorii, która ujmowałaby wszystkie znaczenia i aspekty, jakie przypisuje się twórczości. Ogólnie stwierdza się, że w zależności od postawy metodologicznej, akcent kładziony jest na następujących czterech aspektach: na cechach charakterystycznych procesu twórczego, na cechach wytworu tego procesu, na cechach samego twórcy oraz czynnikach zewnętrznych modyfikujących przebieg procesu tworzenia. W związku z tym autorzy wyróżniają cztery podstawowe grupy definicji twórczości. Taka różnorodność w definiowaniu twórczości prowadzi często do nieporozumień i utrudnia dokonanie syntezy w tej dziedzinie. Stąd kilkakrotnie postulowana przez Strzałeckiego potrzeba stworzenia jednej całościowej i adekwatnej teorii i definicji twórczości.

Następnym problemem przedstawionym w drugim rozdziale omawianej książki jest: związek twórczości z inteligencją. Autor rozpatruje tu takie relacje jak: twórczość a inteligencja, iloraz inteligencji jako miara twórczości, modele inteligencji jedno i wielowymiarowe, struktura inteligencji i twórczych uzdolnień, zastosowanie analizy czynnikowej do badania twórczości, czynniki twórczego myślenia.

W rozdziale tym autor przedstawia szeroki rejestr nazwisk ludzi, którzy przyczynili się do rozwoju badań na ten temat, opisuje dokonane przez nich eksperymenty oraz wyniki.

Wymienia takich badaczy jak: Guilforda, Galtona, Termana, Spearmana, Thurstona, Bineta, Wechslera, Catherine Cox i innych. Reasumując

wyniki powyższych badań, autor dochodzi do wniosku, iż inteligencja w wysokim stopniu koreluje z twórczością (nawet z twórczością plastyczną, chociaż tutaj ta korelacja nie jest tak wysoka jak przy innych rodzajach twórczości). Jeżeli zaś chodzi o tzw. czynniki twórczości (których wyodrębnieniem zajmował się Guilford), autor przyjmuje, że są one pewnym uzupełnieniem wymiarów inteligencji.

Trzecim i ostatnim problemem poruszonym przez Strzałeckiego jest kwestia: twórczość a osobowość. Symetrycznie do pierwszego rozdziału książki również ten poprzedzony jest ujęciami teoretycznymi. Autor, na podstawie dotychczasowej literatury przedmiotu, wyróżnił cztery koncepcje teoretyczne dotyczące relacji: osobowość a twórczość. Są to:

- Psychopatologiczne koncepcje twórczości — utożsamiające twórczość z chorobą psychiczną (Lombroso).
- Psychoanalityczne koncepcje twórczości — uznające, że twórczość zależy od dynamiki nieświadomych impulsów i popędów (Freud, Adler, Jung, Rank).
- Twórczość jako wynik popędu, samourzeczywistnienia się i integracji — podobnie jak koncepcje psychoanalityczne, traktuje się tu twórczość jako zjawisko dynamiczne. O ile jednak Freud i jego kontynuatorzy ujmowali twórczość jako wynik mechanizmów obronnych chroniących przed konfliktami, o tyle autorzy tej koncepcji ujmowali twórczość jako wynik specyficznego popędu, ukierunkowania organizmu i jego pełnej realizacji. (Goldstein, Rogers, Maslow, Fromm).
- Twórczość a zdrowie — osobowość twórcza rozumiana tu jest jako w pełni, optymalnie funkcjonująca i wewnętrznie dojrzała. Ludzie twórczy umieją konstruktywnie rozwiązywać wewnętrzne konflikty i realizować swoje możliwości (M. Jahoda).

Następnie autor pracy omawia empiryczne badania nad osobowością ludzi twórczych i podaje kilka metod, przypomocy których ustala się czynniki osobowości twórczej. Strzałeckie wymienia następujące metody: badanie osobowości za pomocą inwentarzy cech, badanie za pomocą kwestionariuszy osobowości, fizjologiczne badania nad twórczością. W zakończeniu rozdziału podany jest wykaz cech ludzi uważanych za twórczych, co do którego zgadza się większość badaczy-psychologów i który uzyskano na podstawie obserwacji, danych empirycznych i biografii twórców.

Reasumując należy stwierdzić, iż praca A. Strzałeckiego jest pozycją ciekawą i niezmiernie ważną ze względu na swój popularyzatorski charakter oraz ze względu na dziedzinę, którą porusza. Autor starał się zawrzeć w swej pracy jak najszerszą gamę problemów i badań, wska-

zać na najważniejsze osiągnięcia w zakresie psychologii twórczości oraz podkreślić doniosłość tej dziedziny.

Zasadniczym zarzutem, który można postawić Strzaleckiemu, jest pominięcie takich problemów związanych z twórczością jak: procesy myślenia twórczego oraz zagadnienia społecznych determinant pracy twórczej.

E. Niedźwiedzka